

بسم الله الرحمن الرحيم

## الگوی سوم زن امنیت در خانواده و اجتماع

استاد راهنما

خانم آرزو بن سعید

تهیه و تنظیم

هاجر عارف

## چکیده

الگوی سوم زن به بررسی نقش زنان در ایجاد و حفظ امنیت خانواده و اجتماع می‌پردازد. این الگو نشان می‌دهد که زنان نه تنها در حوزه خصوصی، بلکه در حوزه عمومی نیز می‌توانند نقش مهمی در امنیت ایفا کنند. با این حال، برای تحقق این الگو، نیاز به اصلاحات ساختاری، افزایش آگاهی و حمایت از زنان ضروری است. زن در جوامع مختلف همواره در جستجوی جایگاهی متعادل بوده است که هم کرامت انسانی او حفظ شود و هم نقش‌های خانوادگی و اجتماعی او تضعیف نگردد. در گفتمان انقلاب اسلامی، «الگوی سوم زن» مطرح شده است که نه بر محدودیت‌های سنتی تأکید دارد و نه زن را در چارچوب نگاه ابزاری مدرن گرفتار می‌سازد. این الگو، ضمن حفظ هویت انسانی و معنوی زن، بر امنیت او در خانواده و اجتماع نیز تأکید دارد. بنابراین امنیت خانواده در گرو رعایت جایگاه زن و احترام به نقش‌های اوست.

تأمین امنیت روانی، عاطفی، اقتصادی و اجتماعی زن، باعث تقویت بنیان خانواده و کاهش آسیب‌های خانوادگی می‌شود.

وقتی زن در خانواده احساس امنیت و آرامش کند، این احساس به همسر، فرزندان و در نتیجه به کل جامعه منتقل می‌شود.

پس رعایت جایگاه زن در خانواده، کلید اصلی برای ایجاد امنیت و آرامش در محیط خانوادگی است. این تحقیق به صورت کتابخانه‌ای و با مراجعه به سایت‌ها انجام گرفته.

**کلید واژه:** امنیت، اجتماع، الگوی سوم، خانواده

## مقدمه

مسئله زن از مسائل اساسی و محوری برای هر ملت، آیین و مکتب استوژنان مانند مردان، نیمی از جامعه‌اند و بایکدیگر مسائل مشترکی دارند، ولی هیچگاه ضرورتی احساس نشد که در مورد مردان به طور خاص بحث و گفتگو شود یا مسائل آنان مورد بررسی‌های علمی قرار گیرد. زنان به دلیل ستم تاریخی که بر آنان رفته‌است، وضعیت متفاوتی با مردان دارند. آنان همواره در معرض تحقیر بوده، مورد سوء استفاده قرار گرفته‌اند. در برهه‌های از تاریخ، هویت انسانی آنان انکار شده است؛ گاهی آنان را در شمار بردگان قرار داده‌اند و گاهی مانند کودکان و سفیهان اهلیت حقوقی آنان انکار شده است. در زمان ما زنان انسانهایی آزاد و دارای هویت انسانی و اهلیت حقوقی مستقلند. در قرآن کریم و روایات اسلامی، مطالب فرّوانیدر باره زن‌اندیدهمیشود. با این حال، مدتی است که این موضوع بیش از گذشته مورد توجه‌اندیشمندان قرار گرفته است. در غرب با تصویب اعلامیه جهانی حقوق بشر (UDHR) در سال 1948م یا اسناد دیگری همچون کنوانسیون محو تبعیض علیه زنان (CEDAW) در سال 1979م، مسائل زنان دوره جدیدی را آغاز کرده است. پیروزی انقلاب اسلامی در ایران و سهم زنان در شکل‌گیری انقلاب و نیز حضور چشمگیر آنان در دفاع مقدس و بخش‌های گوناگون جامعه سبب گردیده است مسائل زنان در جمهوری اسلامی ایران نیز در کانون بحث و گفتگوها قرار گیرد و پژوهش‌های فراوانی درباره آن صورت گیرد. اسفند سال 1391 به منظور گرامیداشت مقام و منزلت بانوان شهید و تجدید پیمان با آنان، کنگره ملی هفت هزار شهید زن کشور با قرائت پیام مقام معظم رهبری برگزار گردید. ایشان فرمودند: زن مسلمان ایرانی تاریخ جدیدی را پیش چشم زنان جهان گشود و ثابت کرد که میتوان زن بود، عفیف بود، محجبه و شریف بود و در عین حال، در متن و مرکز بود. میتوان سن‌گر خانواده را پاکیزه نگاه داشت و در عرصه سیاسی و اجتماعی نیز سنگ‌سازیه‌ای جدید کرد و فتوحات بزرگ به ارمغان آورد. زنانی که اوج احساس و لطف و رحمت زنانه را با روح جهاد و شهادت و مقاومت درآمیختند و مردانه‌ترین میدانها را با شجاعت و اخلاص و فداکاری خود فتح کردند. بنابراین در این مقاله سعی داریم به چند پرسش در حوزه الگوی سوم زن و امنیت اجتماع پاسخ دهیم. تفاوت الگوی سوم زن با الگوهای غربی و سنتی تاثیر آن بر امنیت چیست؟ تعریف الگوی سوم زن از نگاه رهبری چیست؟ چگونگی حضور زن و ایجاد امنیت بر جامعه در ابعاد مختلف؟ نقش زن در امنیت خانواده چیست؟ نقش زن در امنیت اجتماع چیست؟ چالش‌ها و موانع امنیت؟ جایگاه زن در امنیت خانواده طبق الگوی سوم زن از نگاه رهبر معظم انقلاب اسلامی؟ حضور زن بر امنیت خانواده و اجتماع؟ راه‌های ایجاد امنیت با حفظ جایگاه زن؟

مفهوم شناسی؛

امنیت

الف: معنای لغوی

تعاریف مندرج در فرهنگ‌های لغت درباره مفهوم کلی امنیت، بر روی «احساس آزادی از ترس» یا «احساس ایمنی» که ناظر بر امنیت مادی و روانی است تأکید دارد<sup>1</sup>. این واژه در لغت به معنی بی‌خوفی و امن، بی‌بیمی، در امان بودن<sup>2</sup>.

1. مانند، چهره متغیر امنیت ملی، ص 38.

2. دهخدا، لغتنامه دهخدا، ج 3، ص 3376.

در زبان انگلیسی معادل واژه ( security ) که به معنای بی هراسی، اطمینان خاطر، ایمنی و در امان بودن ترجمه شده است.<sup>1</sup>

ب: معنای اصطلاحی

در خصوص واژه امنیت، تعریفی جامع که مورد قبول همگان باشد وجود ندارد و در مورد این واژه می توان به خانواده پرجمعیتی از مفاهیم دست یافت که هرکدام سهمی در شکل گیری این مفهوم دارد.<sup>2</sup>

اما نبود اجماع در تعریف امنیت، نافی اهمیت جایگاه امنیت در زندگی بشر نخواهد بود. به ندرت کسی پیدا می شود که منکر اهمیت مسئله امنیت، خواه در سطح فردی یا ملی و بین المللی در بین مسائلی که بشر با آن ها روبروست، گردد.<sup>3</sup>

امنیت سلبی: وضعیتی که در آن منافع بازیگر یا از سوی دیگران مورد تهدید واقع نشده یا در صورت وجود تهدید احتمالی، امکان مدیریت آن برای بازیگر (هدف) وجود داشته باشد.<sup>4</sup>

امنیت ایجابی: در این تعریف، امنیت وضعیتی است که در آن بین خواسته ها و داشته ها در یک واحد سیاسی معین، متناسب با ضریب ایدئولوژیک (آن واحد) تعادلی وجود دارد که نزد بازیگران (آن واحد) تولید رضایت می نماید).<sup>5</sup>

ج: ابعاد امنیت

بوزان اعتقاد دارد که امنیت اجتماعات بشری به پنج مقوله نظامی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی تقسیم می شود.<sup>6</sup> ( تحلیل امنیت در ابعاد مختلف (اقتصادی، فرهنگی و...) این امکان را فراهم می سازد تا با دست چین کردن برخی الگوهای مشخص تعامل موجود در یک کلیت، آن را برای مقاصد تحلیلی، به اجزایی کوچک تر فرو شکنیم. البته باید توجه داشت که این بخش ها همچنان اجزای تفکیک ناپذیر یک کل پیچیده به نام امنیت هستند. با بخشی کردن موضوعات، از شمار متغیرهای اثرگذار کاسته شده، دامنه تحقیق به مرزهایی نزدیک می شود که آن را مدیریت پذیرتر می کند.<sup>7</sup>

اجتماع

واژه (Community) به معنای اجتماع از ریشه لاتین (Communis) (مشارکت عامه) گرفته شده است. در زبان فارسی اصطلاح اجتماع از زبان عربی اخذ شده و به معانی جماعت، انبوهی، اشتراک، وفاق عمومی و شباهت زیستی گروهی از جانوران یا گیاهان یک منطقه جغرافیایی با شرایط مساوی به کار رفته است.<sup>8</sup>

1. آریانپور، فرهنگ جامع شش جلدی پیشرو آریانپور (انگلیسی - فارسی)، ج ۵، ص ۴۵۸۵.

2. تریف، استوارت کرافت، لوسی جیمز، پاتریک مورگان، روابط بین الملل و مطالعات امنیت ملی، در: مراحل بنیادین اندیشه در مطالعات امنیت ملی، ص 44.

3. بوزان، مردم، دولت ها و هراس، ترجمه: پژوهشکده مطالعات راهبردی، ص 13.

4. سایت <https://hawzah.net>، ورود ساعت: 21:00، خروج 21:30، تاریخ 1404/1/21.

5. افتخاری، اصغر، امنیت، صص 81-90.

6. بوزان، مردم، دولت ها و هراس، ترجمه: پژوهشکده مطالعات راهبردی، ص 34.

7. بوزان. باری، الی ویور، پاپ دووید، چارچوبی برای تحلیل امنیت، ترجمه: علیرضا طیب، ص 25.

8. آراسته خو، نقد و نگرش بر فرهنگ اصطلاحات علمی- اجتماعی، ص 74.

از منظر جامعه‌شناسی، اجتماع به گروهی از افراد اطلاق می‌شود که دارای پیوندهای قوی و بادوامی‌اند و نیز گاهی اوقات مکان جغرافیایی مشترکی دارند. همچنین اعضای آن در فعالیت‌های اجتماعی مشارکت منظمی دارند. افراد این گروه هویتیابی قوی با گروه دارند.<sup>1</sup>

### الگوی سوم

مفهوم "الگوی سوم زن" اصطلاحی است که رهبر معظم انقلاب اسلامی، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در تبیین جایگاه زن در اسلام به کار برده‌اند. این مفهوم به‌عنوان راهی میانه و برتر در برابر دو الگوی رایج غربی و سنتی درباره زن ارائه شده است. در حالی که الگوی غربی زن را در نقش ابزاری اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی قرار داده و الگوی سنتی تحریف‌شده، زن را به محیط خانه محدود کرده است، الگوی سوم زن تلاشی برای احیای جایگاه واقعی زن بر اساس آموزه‌های اسلامی و کرامت انسانی اوست.<sup>2</sup>

### خانواده

خانواده یا خانوار، به گروه دو یا چند نفره‌ای گفته می‌شود که باهم زندگی می‌کنند، درآمد مشترک برای غذا و دیگر ضروریات زندگی دارند و از طریق خون، فرزندخواندگی یا ازدواج، با هم نسبت دارند.<sup>3</sup>

تفاوت "الگوی سوم زن" با الگوهای غربی و سنتی تحریف‌شده و تاثیر آن بر امنیت جامعه رهبر انقلاب اسلامی همواره در بیانات خود، دو نگاه افراطی و تفریطی درباره زن را نقد کرده‌اند:

#### ۱. الگوی غربی (زن ابزاری و مصرف‌گرا)

1. در این الگو، زن به‌عنوان ابزاری برای سرمایه‌داری و لذت‌گرایی دیده می‌شود.
2. بر اشتغال بدون محدودیت، آزادی بی‌قید و شرط در پوشش و رفتار و حضور بی‌مرز در بازار اقتصادی تأکید می‌شود.
3. نتیجه آن، کاهش امنیت اجتماعی زنان، افزایش خشونت و استثمار آن‌ها در بازار کار و رسانه‌هاست.
4. در این الگو، زن از نقش‌های خانوادگی و هویت مادری و همسری دور می‌شود و ارزش او تنها در اشتغال، مصرف‌گرایی و جذابیت‌های ظاهری خلاصه می‌شود.

#### الگوی سنتی تحریف‌شده (زن محدود و محصور در خانه)

5. در برخی فرهنگ‌های سنتی، زن تنها به نقش مادری و همسری محدود شده است.
  6. تحصیل، اشتغال و مشارکت اجتماعی زن در این الگو کمرنگ یا ممنوع شده است.
- زن در این تفکر، به‌جای یک عنصر فعال اجتماعی، به موجودی منفعل و تابع بدل می‌شود که در تصمیمات کلان جامعه جایگاهی ندارد<sup>۳</sup>

۱. شارع پور، جامعه‌شناسی شهری، ص 11.

۲. سایت <https://farsi.khamenei.ir> ، ورود ساعت: 22:31 ، خروج: 22:33 ، تاریخ 1404/1/22.

۳. سایت <https://fa.wikipedia.org> ، ورود ساعت: 22:33 ، خروج: 22:35 ، تاریخ 1404/1/22.

نتیجه: مشارکت زن در تصمیم‌گیری‌ها، احساس امنیت و عدالت را در خانواده تقویت کرده و به بهبود روابط میان همسران کمک می‌کند.

۳. تقویت نقش حمایتی و عاطفی همسر نسبت به زن  
زن نیازمند حمایت عاطفی و روحی از سوی همسر و خانواده است.  
مرد باید نقش خود را در تأمین امنیت روانی همسرش جدی بگیرد و از زن در برابر فشارهای روحی و اجتماعی حمایت کند.  
راهکارها:

- ایجاد فضای گفت‌وگو و همدلی بین زن و شوهر
  - مرد باید درک کند که زن نیز نیاز به استراحت، تفریح و حمایت دارد.
  - کمک به زن در امور خانه و تربیت فرزندان
- نتیجه: حمایت عاطفی و روحی مرد از زن، باعث افزایش اعتماد متقابل و احساس امنیت در خانواده می‌شود.

۴. ایجاد امنیت اقتصادی برای زن در خانواده  
امنیت اقتصادی یکی از ارکان مهم امنیت خانوادگی است و زن باید از نظر اقتصادی احساس آرامش و استقلال کند.  
راهکارها:

- تأمین مالی زن توسط همسر (مطابق وظایف شرعی و اخلاقی)
  - ایجاد فرصت‌های شغلی مناسب برای زنان که با نقش خانوادگی آن‌ها هماهنگ باشد
  - پرهیز از محروم کردن زن از حق مالکیت، ارث و درآمد
- نتیجه: وقتی زن از نظر مالی در آرامش باشد، نگرانی‌های اقتصادی کاهش می‌یابد و امنیت خانواده تقویت می‌شود.

۵. حفظ کرامت و جایگاه زن در خانواده.  
«ما باید در مورد مسأله‌ی زن نگاه جامع داشته باشیم، و این نگاه جامع در اسلام هست. مسأله‌ی ارزش‌گذاری به اصالت زن، زن بودن، برای زن یک ارزش والاست؛ یک اصل است. به هیچ وجه تشبیه به مردان برای زن ارزش به حساب نمی‌آید؛ همچنان که برای مردها تشبیه به زنان ارزش به حساب نمی‌آید. هر کدام نقشی دارند، هر کدام جایی دارند، جایگاهی دارند و طبیعتی دارند و مقصودی از وضعیت خاص آن‌ها در آفرینش حکیمانه‌ی الهی مورد نظر بوده که این مقصود باید برآورده شود؛ این مسأله مهم است.»<sup>۱</sup>

زن نباید مورد تحقیر، تبعیض یا خشونت قرار گیرد.  
رعایت احترام و کرامت زن، امنیت روانی و عاطفی او را تضمین می‌کند.

---

۱. بیانات در دیدار گروهی کثیری از بانوان نخبه در آستانه‌ی سالروز میلاد حضرت زهرا (س)، ۱۳۸۶/۴/۱۳

۶. ترویج ارزش‌های دینی و اخلاقی برای حفظ امنیت خانواده  
دین اسلام حقوق و جایگاه زن را محترم شمرده و اصولی برای حفظ امنیت او در خانواده ارائه داده است.

راهکارها:

- آموزش ارزش‌های دینی و اخلاقی در خانواده
  - تأکید بر حقوق متقابل زن و مرد در اسلام
  - پرهیز از افراط و تفریط در نقش‌های زن و مرد (نه حذف نقش زن در خانواده، نه تحمیل نقش‌های سنگین بر او)
- نتیجه: رعایت اصول دینی و اخلاقی، باعث افزایش امنیت و آرامش خانواده می‌شود.

۷. افزایش آموزش و آگاهی :

ارائه آموزش‌هایی درباره حقوق زنان و اهمیت نقش آنها در امنیت، می‌تواند به تقویت این الگو کمک کند. به‌عنوان مثال، در بسیاری از کشورها، دوره‌های آموزشی برای زنان درباره حقوق خود و نحوه مقابله با خشونت برگزار می‌شود.

- آموزش حقوق زنان :
- مثال : ارائه دوره‌های آموزشی درباره حقوق زنان، به زنان کمک می‌کند تا از حقوق خود آگاه شوند.
- آموزش مقابله با خشونت :
- مثال : آموزش زنان درباره نحوه مقابله با خشونت، به کاهش خشونت علیه زنان کمک می‌کند.

۸. حمایت از سازمان‌های زنان :

حمایت از سازمان‌های زنان و افزایش مشارکت زنان در تصمیم‌گیری‌های اجتماعی و سیاسی، یکی از راهکارهای اصلی است. به‌عنوان مثال، در بسیاری از کشورها، سازمان‌های زنان به‌عنوان واسطه‌ای بین دولت و جامعه، نقش مهمی در ارتقای امنیت ایفا می‌کنند. ۱

۹. اصلاح قوانین و سیاست‌ها

اصلاح قوانین و سیاست‌های مرتبط با حقوق زنان و مقابله با خشونت علیه زنان، می‌تواند به تحقق این الگو کمک کند. به‌عنوان مثال، در بسیاری از کشورها، قوانینی برای مقابله با خشونت خانگی وضع شده است که به حمایت از زنان کمک می‌کند. ۲

۱. گزارش سازمان‌های زنان.

۲. کتاب "اصلاح قوانین و سیاست‌ها"، نویسنده: فاطمه رحیمی

## نتیجه‌گیری

الگوی سوم زن امنیت به بررسی نقش زنان در ایجاد و حفظ امنیت خانواده و اجتماع می‌پردازد. این الگو نشان می‌دهد که زنان نه تنها در حوزه خصوصی، بلکه در حوزه عمومی نیز می‌توانند نقش مهمی در امنیت ایفا کنند. با این حال، برای تحقق این الگو، نیاز به اصلاحات ساختاری، افزایش آگاهی و حمایت از زنان ضروری است.

امنیت خانواده در گرو رعایت جایگاه زن و احترام به نقش‌های اوست. تأمین امنیت روانی، عاطفی، اقتصادی و اجتماعی زن، باعث تقویت بنیان خانواده و کاهش آسیب‌های خانوادگی می‌شود.

وقتی زن در خانواده احساس امنیت و آرامش کند، این احساس به همسر، فرزندان و در نتیجه به کل جامعه منتقل می‌شود.

پس رعایت جایگاه زن در خانواده، کلید اصلی برای ایجاد امنیت و آرامش در محیط خانوادگی است.

## فهرست منابع

1. قرآن کریم
2. نهج البلاغه
3. صحیفه امام؛ ج 7، ص 341.
4. صحیفه امام؛ ج 6، ص 300.
5. بحار الأنوار ج 78 ص 170
6. (طباطبایی، تفسیر المیزان، ج 2، ص 386)
7. بکنز العمال. (17550)
8. صحیح بخاری. ج 3. ص 125
9. افتخاری، اصغر، امنیت، تهران: دانشگاه امام صادق (علیه السلام)، 1391 هـ.ش.
10. آراسته‌خو، محمد، نقد و نگرش بر فرهنگ اصطلاحات علمی- اجتماعی، چاپ دوم، تهران: گستره، 1370 هـ.ش.
11. آریانپور، منوچهر، فرهنگ جامع شش جلدی پیشرو آریانپور (انگلیسی - فارسی)، چاپ ششم، تهران: جهان رایانه، 1385 هـ.ش.
12. بوزان. باری، الی ویور، پاپ دووید، چارچوبی برای تحلیل امنیت، ترجمه: علیرضا طیب، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، 1386 هـ.ش.
13. بوزان، باری، مردم، دولت ها و هراس، ترجمه: پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، 1378 هـ.ش.
14. تریف، تری، استوارت کرافت، لوسی جیمز، پاتریک مورگان، روابط بین الملل و مطالعات امنیت ملی، در: مراحل بنیادین اندیشه در مطالعات امنیت ملی، گردآوری و ترجمه: دکتر اصغر افتخاری، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، 1381 هـ.ش.
15. دهخدا، علی اکبر، لغتنامه دهخدا، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، 1377 هـ.ش.
16. شارع پور، محمود، جامعه‌شناسی شهری، چاپ دوم، تهران: سمت، 1389 هـ.ش.
17. ماندل، رابرت، چهره متغیر امنیت ملی، ترجمه: پژوهشکده مطالعات راهبردی، چاپ سوم، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، 1387 هـ.ش.
18. سایت <https://hawzah.net> ، ورود ساعت: 21:00 ، خروج 21:30 ، تاریخ 1404/1/21
19. سایت <http://pajoohe.ir> ، ورود ساعت: 22:10 ، خروج: 22:30 ، تاریخ 1404/1/22
20. سایت <https://farsi.khamenei.ir> ، ورود ساعت: 22:31 ، خروج: 22:33 ، تاریخ 1404/1/22
21. سایت <https://fa.wikipedia.org> ، ورود ساعت: 22:33 ، خروج: 22:35 ، تاریخ 1404/1/22
22. سایت <https://farsi.khamenei.ir> ، ورود ساعت: 22:36 ، خروج: 22:40 ، تاریخ 1404/1/22

22. ملکه یعقوبی/ سید عزت‌الله احمدی نقش زنان در ایجاد امنیت اخلاقی و اجتماعی از منظر قرآن و روایات
23. (قمی، تفسیر قمی، ج ۲، ص ۱۰۲؛ بحرانی، البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۳، ص ۱۳۰)
24. کتاب "اصلاح قوانین و سیاست‌ها"، نویسنده: فاطمه رحیمی
25. بیانات در دیدار گروهی کثیری از بانوان نخبه در آستانه‌ی سالروز میلاد حضرت زهرا (س)، ۱۳/۴/۱۳۸۶
26. هویت اجتماعی زن از دیدگاه شهید مطهرینویسنده: سپیده سپهری
27. نقش زنان در ارتقای امنیت روانی خانواده. فصلنامه هامون
28. نقش مهم زنان در مدیریت خانواده سایت راسخون